ନଳ ଦମୟନ୍ତୀ
ବନବାସ

Scanned under
Project Pothi

ମୂଲ୍ୟ—୪୦ ପଇସା

ନଳ ଦମୟନ୍ତୀ
ବନବାସ

ନୂତନ ମୁଦ୍ରଣ

ପ୍ରକାଶକ—ପ୍ରଭାତୀ ପୁସ୍ତକାଳୟ
ଷ୍ଟେସନରୋଡ଼, କଟକ

ମୂଲ୍ୟ—୩୦ ପଇସା

ପ୍ରଥମ ଛାନ୍ଦ

(ଦାଣ୍ଡରେ ଶୁଭିଲ ରାମ କୃଷ୍ଣ ବେନି ଭାଇ)

ମହାରାଜ ନଳ ପଶାଖେଳେ ହୋଇ ଭୋଳ
ପୁଷ୍କର ସଙ୍ଗେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ବାଜି ଖେଳ
କର୍ମ ଅବଳାରୁ ହାରି
ରାଜ୍ୟ ବାଡ଼ି ତେଜି ହେଲେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ ।।
ସୁନ୍ଦରୀ ଗୁଣବତୀ ସେ ଦମୟନ୍ତୀ ରାଣୀ
ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗତରେ ହେଲା କାନନ ଗୃହିଣୀ
ଦୀନ ହୀନ ବେଶେ ବନେ
ବୁଲନ୍ତି ସେ ଶୋକ ଚିନ୍ତା ଦୁଃଖ ବହି ମନେ ।।
କେବେ ବନେ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ବିହଙ୍ଗ ଦେଖିଲେ
ଧରିବାକୁ ନଳ ଯହୁଁ ମନରେ ଭାବିଲେ
ମନା କରି ଦମୟନ୍ତୀ
ବୋଇଲେ ନାଥ ତହିଁକି ନ ବଳାଅ ମତି ।।
ଶୁଣା ନାହିଁ କାନେ କିବା ଦେଖା ନାହିଁ ନେତ୍ରେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀର କଥା ଏ ମର ଜଗତେ,
ଅଟେ ମାୟାର ଛଳନା
ତହିଁରେ ମାତିଲେ ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଯିବ ସିନା ।।
ନଳ ବୋଇଲେ ସଙ୍ଗାତ ବାରଣ ନ କର
ବାରଣ ଗମନା ମୋର ଧନ୍ଦୁ ଅଛି କର

ଏହା ମାଂସେ ମୋ ଶରଧା
ରେ କୁନ୍ଦରଦନୀ ତୋର ଦଅନାହିଁ ବାଧା ॥
ଏତେ କହି ଆଦେଶ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗୁ ବାସ ଫେଇ
ପକାନ୍ତେ ପକ୍ଷୀ ଉପରେ ଉଡ଼ିଗଲା ସେହି
ଡାକ ବୋଇଲା ଶୂନ୍ୟରେ,
ଆହେ ନଳ ରାଜନ ଏବେ ଭଲ କରି ମୋରେ ॥
ହାଟରେ ଯେ କଲା ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ବେନି ଭାଇ
କପଟେ ତୋ ରାଜ୍ୟ ଧନ ନେଉଛୁ ଛଡ଼ାଇ
ପୁଣି ଦେବୁ ଘୋର ଦୁଃଖ
ଏହାକୁ ଅଟଳ କରି ନିଜ ମନେ ରଖ ॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ରାଜନ ବସ୍ତ୍ରସ୍ୱ ଭଜିଲେ
ପତି ଦୁଃଖ ଦମୟନ୍ତୀ ମହା ଶୋକ କଲେ
ପୁଣି ନିଜ ପିନ୍ଧା ବାସ,
କାଢ଼ିଣ ଅଧେ ନଳଙ୍କୁଁ ଦେଲେ ନାରୀଈଶ ॥
ପାଖେ ପାଖେ ପିନ୍ଧି ବାସ ପତି ପତ୍ନୀ ଦୁଇ
ବୁଲନ୍ତି ବାତୁଳ ସମ ଛନ୍ଦା ଛନ୍ଦ ହୋଇ
ବିଧାତାକୁ ଦେଇ ଦୋଷ
ଲଲାଟେ କର ମାରିଣ କହନ୍ତି ନରେଶ ॥
ଆଗୋ ସହି କପାଳ ଆମ୍ଭର ଏଡ଼େ ଫଟା
ପଥରେ ହେଉଅଛି ଆସି କେତେ ହଟ ହଟା
ଧିକ ପ୍ରାଣ ମୋ ନ ଯାଇ
କହୁ କହୁ କାନ୍ଦିଲେ ଆକୁଳେ ନରସାଇଁ ॥
ପତି ସୋହାଗିନୀ ସ୍ୱାମୀ କ୍ରନ୍ଦନ ଦେଖିଣ
ଦୁଃଖେ ଅଶ୍ରୁ ପୋଛି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇଣ

କହନ୍ତ ହେ ଜୀବେଶ୍ୱର,
ଚାଲ ଆମ୍ଭେ ଯିବା ଏବେ ପିତା ପୁରେ ମୋର ॥
ତାଙ୍କ ଆଶା ଧରି ସୁଖେ କାଳ କଟାଇବା
ଏ ବନ କଷଣ ଆଉ ସହି ନ ପାରିବା
ଏହା ଶୁଣି ନଳ ବୀର
ଭାବିଲେ ଏ କଥା ନୁହେଁ ଉଚିତ ବେଭାର ॥
ଯା ହେବାର ହେଉ ନିଦ୍ରାକାଳେ ମୁଁ ରାଣୀକି
ତ୍ୟାଗ କରି ପଳାଇବି ଯଦି ବା କେଣିକି
ଦୁଃଖ ଶୋକେ ହୋଇ ଜନ୍ନ
ନିଶ୍ଚେ ପିତା ଆଳୟକୁ ବଳାଇବ ମନ ॥
ପୁଣି ଭାବନ୍ତି ମୋହର ନୟନ ପିତୁଳି
ତାହାକୁ ବରଜ କେଉଁଠେ ଯିବ ଅବା ଚଳି
ହେବ ଅପରାଧ ଘୋର
ପୁଣି କିଛୁକ୍ଷଣ ଭାବି କରନ୍ତି ବିଚାର ॥
କୋମଳାଙ୍ଗୀ ଛଇଳା ଏ ଲବଣୀ ପ୍ରତିମା
ବନବାସ ଦୁଃଖେ ଅଙ୍ଗ ହେଲାଣି କାଳିମା
ବନେ ତେଜିଲେ ଏହାକୁ
ସହି ନ ପାରିବ କେବେ ବନ କଷଣକୁ
ପଥ ପଚାରିଣ ପିତା ଆଳୟକୁ ଯିବ
ତାଙ୍କ ଗୃହେ ଥାଇ ସୁଖେ କାଳ କଟାଇବ
ଏହି କଥା କରି ସ୍ଥିର,
ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି ବନେ ନୃପତି ସୁନ୍ଦର ॥
କିଛି ଦୂରେ ଦେଖି ଏକ ବିଚିତ୍ର ମଣ୍ଡପ
ତହିଁ ବିଶ୍ରାମିଲେ ଦୁହେଁ ହରିବାକୁ ତାପ

ଯନ୍ତୁ ହୋଇଲା ରଜନୀ
ଶୋଇଲେ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରାରେ ଦମୟନ୍ତୀ ରାଣୀ ॥
ସୁଯୋଗ ଦେଖିଣ କଳି ଖଡ୍ଗ ରୂପ ହେଲା
କିଛି ଦୂରେ ପଡ଼ି ନଳ ନୟନେ ଦିଶିଲା
ତହୁଁ ଯାଇ ନରପତି,
ସେ ଖଡ୍ଗ ଗୋଟି ସାଉଁଟି ଆଣିଲେ ଝଟତି ॥
ପିନ୍ଧିଥିବା ବସନକୁ ତହିଁରେ ଛେଦିଲେ
ଅର୍ଦ୍ଧ ବାସ ପିନ୍ଧି ଲଇ ତହୁଁ ପଳାଇଲେ
ନିଦ୍ରା ହୁଅନ୍ତେ ଅତୀତ,
ଉଠି ଦମୟନ୍ତୀ ହେଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆରତ
ଏଣେ ତେଣେ ଚାହିଁ ତହିଁ ସ୍ୱାମୀ ନ ଦେଖିଲେ
ଆକୁଳ ହୋଇ ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁ ବରଷିଲେ
ବୀରକିଶୋର ଭଣିଲା,
ତାଙ୍କ ରୋଦନେ ପଥରମାନ ତରଳିଲା ॥

ଦମୟନ୍ତୀ ଶୋକ

[ଜଗବନ୍ଧୁ ତୁମ୍ଭେ ବଡ଼—ବୃତ୍ତେ]
ଆହେ ପ୍ରାଣନାଥ ମୋର, କରିଗଲ ଅନ୍ତର ହେ । ଘୋଷା ॥
ଦେଖି କେଉଁ ଦୋଷ ଦାସୀର ଜୀବେଶ
ବନ ପଥେ କରୁଛ ହରବର ।
ତୁମ୍ଭ ବିଚ୍ଛେଦରେ ଲୋଡ଼ା ପ୍ରାଣରେ
ମରିବି ନିଶ୍ଚୟ ଖାଇ ଜହର, ହେ ନରବର
ନ ଦେଖିବି ଆଉ ତୁମ୍ଭ ପୟର । ୧ ।
ଆଗୋ ବନଲତା ମୋର ଦୁଃଖ କଥା
କହିବ କାନ୍ତଙ୍କୁ ନୋହି ନିଷ୍ଠୁର

କେତେ ସ୍ନେହ କରି ବନେ ପରିହରି
ପଳାଇଲ କିସ ଭାବି ଅନ୍ତରେ, ହେ ନରଶିଖର
କଲା କିବା କିଏ ଯାଦୁ ମନ୍ତ୍ରର । ୨ ।
ମୁଁ ଅତି ଅଭାଗୀ ଶ୍ରୀଚରଣ ସେବି
କାଟି ନ ପାରିଲି ଦିନ ମୋହର
ସୁଖେ କି ଦୁଃଖରେ ରହିଲେ ସେ ଦୂରେ
ଭାବି ଭାବି ଚିତ୍ତ ଥରୁଛି ମୋର, ସେ ମନଚୋର
ତେଜିଗଲେ କେଣେ ଭାଳଇ ବୀର । ୩ ।

ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ

[ସୀତାଗ୍ରେଷ୍ଣ—ବୃତ୍ତେ]
ବ୍ୟାଧ ଏକ ବୁଲୁଥିଲା ଶିକାର ନିମନ୍ତେ
ଅଜଗର ସାପ ଏକ ଦେଖି କରି ପଥେ
ଶର ମାରି ଯେ, ପ୍ରାଣ ନେଲା ତା ବୁକୁ ବିଦାରି ଯେ ॥
ଏ କାଳେ କାରୁଣ୍ୟବତୀ ଦମୟନ୍ତୀ ଶୋକ
ଶୁଣି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖ
ବୋଲେ ହସି ଯେ, ମୋ ଭାରିଯା ହୁଅ ଶଶୀହାସୀ ଯେ । ୨ ।
ଦେଖ ବନ ପରିମଳ କୁସୁମେ ହସଇ
ଅଳିରେ କୋକିଳ ସ୍ୱନେ ପ୍ରାଣ ପୁଲକଇ
ବାମାବର ଗୋ, ଆସ ଏବେ କରିବା ବିହାର ଗୋ । ୩ ।
ଏହା ଶୁଣି କୋପ ନେନେ ସତୀ ଦେଉଁ ଚାହିଁ
ତରଣ ପରି ସେ ବ୍ୟାଧ ଜଳିଗଲା ତହିଁ
ନାରୀମଣି ଯେ, ଚଳିଲେ ଚିତ୍ତେ ଚକ୍ରପାଣି ଯେ । ୪ ।
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବନପଥେ କରିଣ ଗମନ
କିଛି ଦିନେ ମିଳିଲେ ସୁବାହୁ ଦେଶେ ପୁଣ

ପାଗଳିନୀ ଯେ, ପ୍ରାୟ ବେଶେ ସାଜିଥାନ୍ତି ଧନୀ ଯେ । ୫ ।
ଦେଖି ଆବାଳ ବନିତା ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ଝୁଣ୍ଡ
ଧୂଳି ପୋପାଡ଼ି ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ
ଏହି କଥା ଯେ, ଦେଖିଣ ପ୍ରବେଶି ରାଜମାତା ଯେ । ୬ ।
ପଚାରି ସକଳ କଥା ତାଙ୍କଠୁ ବୁଝିଲେ
ଧର୍ମ କନ୍ୟା କରି ନେଇ ପୁରେ ରଖାଇଲେ
ଶୀରବର ଯେ ତାଙ୍କ ପଦେ କର ନମସ୍କାର ଯେ । ୭ ।

ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

(କେଶର କୁଞ୍ଜ ଶେଯରେ···ବୃତ୍ତେ)

ଚଳିଯାନ୍ତି ନରରାୟେ, ବନ ପଥେ ପାଗଳଙ୍କ ପରାଯେ
ଭକତି ମାନେ, ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ସ୍ଥିର ନୋହେ ॥
କିଛିଦୂର ଗଲା ପରେ, ବିଳାପ ଏକ ଶୁଣିଲେ କର୍ଣ୍ଣରେ
ସୁଜ୍ଞଜନେ ହେ, ଶୁଣ ତାହା ସୁଚିତ୍ତରେ ॥
ବନାନଳେ ଗଲି ଜଳି, ରକ୍ଷାକର ମୋତେ ସୁଦୟା କରି
ହେ ମହାଜନ, ଧ୍ୟେନାଶ ମୋ [illegible] ॥
କର୍କୋଟକ ନାମ ମୋର, ନାରଦଙ୍କ ଶାପେ ଜଳେ ଶରୀର
ହେ ମହାଜନ, ଏ ଦୁଃଖରୁ ତ୍ରାହି କର
ଏମନ୍ତ ଶ୍ରବଣ କରି, ଦଶପାଦ ତହୁଁ ସେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଯାଇ ତାହାକୁ, ଆଣିଲେ କର ପ୍ରସାରି ॥
ନାଗ ବୋଲେ ଜଗନ୍ନାଥ, ଆଜିଠାରୁ ତୁହିଲେ ମୋର ମଇତ
ନରନାଥ ହେ, ଉପକାରୀ ମୁଁ ବହୁତ ॥
କରିବ ପୁଣି ଦୂରିତ, ଦୁଃଖକାଳେ ମନ୍ଦ ରାଜା ଶରୀର
ହେ ନରନାଥ, ତେଣୁ ଦଂଶିବି ସତ୍ୱର ॥

ଏ ରୂପ ବିରୂପ ହେବ, ବାହୁକ ନାମକୁ ବହିଣ ଥିବ
ହେ ନରନାଥ, ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଚଳିଯିବ ॥
ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ରାଜା ପାଶେ, ରହିଥିବ ଅଶ୍ୱପାଳକ ବେଶେ
ନରନାଥ ହେ, ଦୁଃଖ ଯିବ ପୁଣି ଅବଶେଷେ ॥
ଯହିଁ ସ୍ମରିବ ମୋତେ, ନିଜ ରୂପକୁ ପାଇବ ତୁରିତେ
ନରନାଥ ହେ, ନ ବିଚାର କିଛି ଚିତ୍ତେ । ୧୦ ।
ଏତେ କହି ଅହିବର, ରାଜାକୁ ଦଂଶି ଚଳିଲା ସତ୍ୱର
ସୁଜ୍ଞଜନେ ହେ, ତହୁଁ ଗଲେ ନରବର । ୧୧ ।
ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶିଲେ, ବାହୁକ ନାମରେ ଚିହ୍ନା ସେ ଦେଲେ
ସାଧୁଜନେ ହେ, ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ରାଜା ଘରେ । ୧୨ ।
ଘୋଡ଼ା ରଖୁଆଳ ହୋଇ, ଦୁଃଖେ ସୁଖେ କାଳ କାଟନ୍ତି ସେହି
ସାଧୁଜନେ ହେ, କାଳ ଯାଉଥାଏ ବହି । ୧୩ ।
ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପିତାର ଝିଅ ଘୋଇଁ ବନେ ଯିବା ଖବର
ପାଇଲା କ୍ଷତ୍ରୀ, ଦୁଃଖରେ ହେଲେ ଅଧିର । ୧୪ ।
ଅନେକ ବ[illegible]ଣ ଗଣ, ଦେଶ ବିଦେଶକୁ ଦେଲେ ପଠାଇ
ସାଧୁ[illegible]ନେ ହେ, ତାହାଙ୍କୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ । ୧୫ ।
ସୁଦେବ ନାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୁବାହୁ ରାଜ୍ୟରେ ମିଳେ ଯାଇଣ
ସାଧୁଜନେ ହେ, ମିଳିଲେ ତାଙ୍କ ପାଶେଣ । ୧୬ ।
ଜେମା [illegible] ସଙ୍ଗରେ ଦମୟନ୍ତୀ ଆସୁଥିଲେ ପଥରେ
[illegible]ଧୁଜନେ ହେ, ମିଳିଲେ [illegible]ଙ୍କ ପାଶରେ । ୧୭ ।
ଦମୟନ୍ତୀ ମହାଦେବୀ, ସୁଦେବଙ୍କୁ ତହୁଁ ଦେଲେ ଅନାଇଁ
[illegible]ଧୁଜନେ ହେ, ଉଭେ ଚାହିଁଲେ ତହିଁ । ୧୮ ।
ସେ [illegible] ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ, ପ୍ରବେଶି ତହିଁ ପୁରବାସୀ ଜନେ
କଲେ ପ୍ରବୋଧ, ତାଙ୍କୁ ମଧୁର ବଚନେ । ୧୯ ।

ପ୍ରବେଶିଲେ ରାଜମାତା, ବିପ୍ରଠାରୁ ଶୁଣି ସକଳ ବାର୍ତ୍ତା
କହିଲେ ହସି, ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୋର ଧାତା ।୨୦।
ବୋଇଲେ ଗୋ ଦମୟନ୍ତୀ ମୋ ଭଗ୍ନୀର ତୁହି ଅଟ ଦୁହିତା
ଝିଆରୀ ମୋର, ଚିହ୍ନା ନ ଦେଲୁ ତୁ ଏଥି । ୨୧ ।
କରଯୋଡ଼ି ଶଶିହାସୀ, ବୋଇଲେ ମୋ ଦୋଷ କ୍ଷମ ମାଉସୀ
ଦିଅ ଆଦେଶ, ପିତାପୁରେ ଯିବି ହସି । ୨୨ ।
ଏହା ଶୁଣି ରାଜମାତା, ବସନ ଭୂଷଣ କରି ମଣ୍ଡିତା
ଦମୟନ୍ତୀକୁ କହି ମିଠା କଥା । ୨୩ ।
ପଠାଇଲେ ପିତା ବାସେ, ଚଳିଗଲେ ଦମୟନ୍ତୀ ହରଷେ
ସାଧୁଜନେ ହେ, ରଥ ଚଢ଼ି ସ୍ନେହବଶେ । ୨୪ ।
କନ୍ୟାକୁ ପାଇ ରାଜନ, ହୋଇଲେ ଅତି ଆନନ୍ଦିତ ମନ
ସାଧୁଜନେ ହେ, କରନ୍ତି ନଳ ସନ୍ଧାନ ।୨୫।
ଅନେକ ବିପ୍ର ପଠାଇ ଦେଶେ ବିଦେଶେ ନଳଙ୍କୁ ଖୋଜାଇ
ସାଧୁଜନେ ହେ, ଫେରିଲେ କାହିଁ ନ ପାଇ । ୨୬ ।
ପର୍ଣ୍ଣାଦ ନାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବହୁ ଦେଶାନ୍ତରେ କରି ଭ୍ରମଣ
ଫେରି ଆସିଲା, ନ ପାଇ ନଳ ସନ୍ଧାନ ।୨୭।
ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ କହଇ ଅତି ବିପରୀତ ଦେଖିଲି ମୁହିଁ
ରାଜଜେମା ଗୋ, ଶୁଣ ଥରେ ତା କହଇ ।୨୮।
ଅଯୋଧ୍ୟା ଦେଶେ ରାଜନ, ନାମ ଗୋଟି ଅଟେ ତା ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ
ରାଜଜେମା ଗୋ, ତା ଅଶ୍ୱପାଳକ ଜାଣ । ୨୯ ।
ଅଛି ଗୋଟିଏ ଲୋକ, ନାମ ଗୋଟି ତାର ଅଟେ ବାହୁକ
ରାଜଜେମା ଗୋ, ଦିଶୁଛି ଅତି ବିରୂପ ।୩୦।
ବେଳା ଅବେଳା ନ ଥାଇ, ପାକ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରନ୍ତି ସେହି
ବେଳେ ଭୋଜନ, କହୁଅଛି ମାନ ସେହି । ୩୧ ।

ରାଦକୁ ଭାଳଇ ମନେ, ବରଜିଲି ପ୍ରେୟସୀକୁ ମୁଁ ବନେ
ସତେ କି ଆଉ, ଦେଖିବ ପାପ ନୟନେ ।୩୨।
ଏହା ଶୁଣି ଦମୟନ୍ତୀ, ପତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖିଲେ ଝଟତି
ସାଧୁଜନେ ହେ, ପର୍ଣ୍ଣାଦକୁ ଦେଲେ ତେଜି ଭ୍ରାନ୍ତି ।୩୩।
ମାୟାପତ୍ର ଘେନିଗଲା, ସେ ପର୍ଣ୍ଣାଦ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଲା
ସାଧୁଜନେ ହେ, ପଢ଼ି ନୃପତି ଉତ୍ତର ଦେଲା ।୩୪।
ଆହେ ବିପ୍ର ଶୁଣ ଗିର, କାଲି ମଧ୍ୟେ ହେଉଛି ସ୍ୱୟମ୍ବର
ଯିବି କେମନ୍ତେ, ଶୁଣି ବାହୁକ ଦେଲା ଉତ୍ତର ।୩୫।
ନ ଭାଳନ୍ତୁ ନରସାଇଁ, କାଲି ରଥ ଦେବି ମୁଁ ପହଞ୍ଚାଇ
ନରନାଥ ହେ, ସଜ ହୁଅ ବେଗେ ଯିବା ପାଇଁ ।୩୬।
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ନରେଶ, ବାହୁକେ ପ୍ରଶଂସା କରି ଅଶେଷ
ସାଧୁଜନେ ହେ, ଯିବାପାଇଁ ସଜାଇଲେ ବେଶ ।୩୭।
ଭାଳଇ ବୀରକିଶୋର, ପ୍ରଭାତେ ଚଳିବେ ଅଯୋଧ୍ୟାଶ୍ୱର
କଲା ଦଇବ, ଭଲ ବିଧାନ ତାହାର ।୩୮।

ପ୍ରଥମ ଛାନ୍ଦ

[କଳାକଳେବର କହ୍ନାଇ—ବୃତ୍ତେ]

ପ୍ରଭାତଲା ରାତି ରାବିଲେ କାକ କୋକିଳ ଯହୁଁ ।
ନିଦ୍ରା ତେଜି ନିତ୍ୟକରମ ନଳ ସାରିଲେ ତହୁଁ ॥
ଅଶ୍ୱଶାଳେ ପଶି ଚାରିଗୋଟି ଅଶ୍ୱ ଖୋଜି ଆଣିଲେ ॥
ବାଛିବା ରଥରୁ ଗୋଟିଏ ରଥ କରି ମଣ୍ଡିଲେ ॥
ବେଶ ହୋଇ ରଥେ ବସିଲେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନରେଶ ।
ଘଡ଼ିକେ ଅଶୀଏ ଯୋଜନ ପଥ କ୍ଷେପିଲେ ଅଶ୍ୱ ॥

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଲେ ଦେଖିଣ ରାଜା ରଥଚାଳନ ।
ଉତ୍ତରୀ ଖଣ୍ଡିକ ଅଙ୍ଗରୁ ଖସିଗଲା ବହନ ॥
ରହ ରହ ବୋଲି କହନ୍ତେ ବଂଶ ଯୋଜନେ ଯାଇ ।
ରଖାଇଲେ ନଳ ରଥକୁ ଅଶ୍ୱ ବାଗ ଲଗାଇ ॥
ଉତ୍ତରୀ ଆଣିଲେ ଦଣ୍ଡେକେ ପୁଣି ଫେରାଇ ରଥ ।
କହେ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ବାହୁକ ତୁମ୍ଭେ ମହାପଣ୍ଡିତ ॥
ଶିଖିଅଛ କାହୁଁ ଏପରି ରଥ ଚାଳିବା ମନ୍ତ୍ର ।
ଶିଖାଅ ତାହାକୁ ମୋତେ ହେ ପୂରୁ ମୋ ମନୋରଥ ॥
ସର୍ବସଂଖ୍ୟା ବିଦ୍ୟା ସଙ୍ଗରେ ପଶାଖେଳ ବିଦ୍ୟାକୁ ।
ବିନିମୟେ ମୁହିଁ ଶିଖାଇ ନିଶ୍ଚେ ଦେବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥
ବଦଳ କରିବା ତୁମ୍ଭର ମୋର ଏ ବିଦ୍ୟା ବେନି ।
ହୋଇଲେ ସମ୍ମତ ସେ ନଳ ନୃପ ଏକଥା ଶୁଣି ॥
ବେନି ବିଦ୍ୟା କରି ବଦଳ ମନ୍ତ୍ର କଲୁ ଗ୍ରହଣ ।
ନଳଦେହୁ କଳି ଛାଡ଼ିଲା ଶୋକାକୁଳ ହୋଇଣ ॥
କଳି ଯିବା ଦେଖି ସେ ନଳ ହୋଇ କ୍ରୋଧ ଅନ୍ତର ।
ଧାଇଁଲେ ହାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଖଡ୍ଗ ଘେନି ସତ୍ୱର ॥
ଭୟେ କହେ କଳି ନରେଶ ଦୋଷ କ୍ଷମନ୍ତୁ ମୋର ।
ସତ୍ୟ କହୁଅଛି କରିବ ଉପକାର ତୁମ୍ଭର ॥
ମହତ ଜନେ ତ ଖଣ୍ଡନ୍ତି ଅପ୍ରାଧୀର ଅପ୍ରାଧ ।
ଜ୍ଞାନୀଏ ସର୍ବଦା ସହୁଥାନ୍ତି ଆପଣା କ୍ରୋଧ ॥
ଏଣୁ କହୁଅଛି ବିନତି କ୍ଷମା କର ମୋ ଦୋଷ ।
ଜଗତମଣ୍ଡଳେ ତୁମ୍ଭର ଖ୍ୟାତ ହୋଇବ ଯଶ ॥
ପ୍ରଭାତେ ଯେ ଜନ ତୁମ୍ଭର ନାମ ମୁଖେ ଗାଇବ ।
କେବେହେଲେ କଳି ତା ଅଙ୍ଗ ଧରିଣ ନ ପାରିବ ॥

ଏହା ଶୁଣି ନଳ ରାଜନ ମୁକ୍ତ ଦେଇ କଳିକୁ ।
ବାହିନେଲେ ରଥ ତ୍ୱରିତ ବିଦର୍ଭ ନଗରକୁ ॥
ଦମୟନ୍ତୀ କୋଠା ଉପରେ ଥାଇ ସବୁ ଦେଖିଲେ ।
ଭୀମ ରାଜା ଆସି ଅଯୋଧ୍ୟା ନୃପେ ପାଛୋଟି ନେଲେ ॥
ଦିବ୍ୟ ବାସ ଦେଲେ ରହିବା ପାଇଁ ଅତି ଆଦରେ ।
ବୀରସବେ ତାଙ୍କ ଚରଣମାନ କଲେ ବିଧିରେ ॥

ଷଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ

[କହେ ରାଧା ବିମ୍ବାଧରୀ—ବୃତ୍ତେ]

କରି ବହୁ ସମାଦର, ଅଯୋଧ୍ୟା ନୃପଙ୍କୁ ସେ ନରବର ଯେ,
କହନ୍ତି ଧୀରେ ଉତ୍ତର; ନୃପତି ହେ ॥
ପୂର୍ବ ତପସ୍ୟା ଫଳରେ, ଚରଣ ରେଣୁ ଦେଇଛ ମୋ ପୁରେ ହେ ।
କହ ଆସିଲ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟରେ; ନୃପତି ହେ ।
ଶୁଣି ରାଜା ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ନ ଦେଖି ସ୍ୱୟଂମ୍ବର ବର୍ଣ୍ଣିଚିହ୍ନ ହେ
ଧୀରେ କହନ୍ତି ବଚନ, ମଣିମା ହେ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯେଣୁ ମୋର ହେଲ ଗୋସାଇଁ ହେ
ତେଣୁ ଆସିଲି ଉଦ୍‌ବେଗେ ଧାଇଁ, ମଣିମା ହେ ॥
ଏଣେ ସତୀ ଦମୟନ୍ତୀ, କେଶିନୀକୁ ପଠାଇଲେ ତ୍ୱରିତ ଯେ
ବୁଝିବାକୁ ନଳରାଜା ରୀତି, ସୁଜନେ ହେ ॥
ବାହୁକ ପାଶେ କେଶିନୀ, ପ୍ରବେଶି ବୋଲଇ କୋମଳ ବାଣୀ ଯେ
ବାଇ ବନିତା ହରାଇ ପୁଣି, ସାରଥି ହେ ॥
ରଥରେ ବସି ଶୁଭରେ, ଆସିଲ କି ନାହିଁ ବସି ପଥରେ ହେ
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ବସୁସୀ ଥରେ; ସାରଥି ହେ ॥

ପର୍ଣ୍ଣାଦ କହିବା ମତେ, ଲକ୍ଷଣମାନ ବର୍ଗୁର ଭୁରତେ ସେ
ଦମୟନ୍ତୀ ଆନନ୍ଦତେ, ସୁଜନେ ହେ ।
ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶ ନେଇ, ଅଶ୍ୱପାଳେ ଦେଖା କଲେ ସୁମୁହିଁ ସେ
କର୍କୋଠକ ଠଦେବା ବାସ ନେଇ ସୁଜନେ ହେ ।
ପିନ୍ଧନ୍ତେ ସେ ଅଶ୍ୱପାଳ, କୁତ୍ସୁପ ବରଜ ହେଲେ ସୁଢ଼ଳ ସେ
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଅଯୋଧ୍ୟାପାଳ, ସୁଜନେ ହେ ।
ନଗରେ ପଡ଼ିଲା ହୁରି, ଆସିଚଲଛି ନଳ ନପତ ଫେରି ସେ
କଳି କଲମଷମାନ ହରି; ସୁଜନେ ହେ ।
ଶ୍ୱଶୁର ଭୀମଙ୍କ ପାଦେ, ପ୍ରଣମିଲେ ନଳ ଅତି ଆନନ୍ଦେ ହେ
ସର୍ବେ ଭାଷିଲେ ପ୍ରେମ ଗଦ୍ ଗଦେ, ସୁଜନେ ହେ ।
ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ଗଲେ ବାସେ, ନଳ ଜଣାଇଣ ଶ୍ୱଶୁର ପାଶେ ହେ
ଫେରିଗଲେ ନିଜ ଦେଶେ, ସୁଜନେ ହେ ।
ପତ୍ନୀ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଘେନିଣ, ଶୁଭ ବେଳେ ପୁରେ କଲେ ପ୍ରୟାଣ ହେ
ପୁଷ୍କର ଖେଳେ ଜିଣିଣ, ସୁଜନେ ହେ
ରାଜ୍ୟବାଡ଼ି ସବୁ ନେଲେ; ଅତି ସୁଖେ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ପାଳିଲେ ସେ
ବାରକରଙ୍କୁ କିଛୁ ନ ଦେଲେ, ଭଉଣୀ ଗୋ ।